

CTÍM TĚ, KDYŽ ŘÍKÁM: “MÁŠ MNOHO JMEN”

Rev. Dr. Petr Samojský

1. 4. 2007

Kdybych chtěl určit slovo, které nejvíc lidí zná, ke kterému nejvíc lidí má jasně vymezený vztah, o kterém nejvíc lidí věří, že přesně ví, co znamená, a které je současně nejméně jasné, nejméně definovatelné a nejvíce abstraktní, bylo by to určité slovo Bůh. A to nikoliv jen to české slovo, ale prostě pojem boha v různých jazycích.

Tento pojem je pro člověka něco jako pro osla mrkev na provázku. Oslu stačí mrkev pověsit na provázek na tyč, aby se mu houpala před nosem, a on běží, dokud se mu tam ta mrkev houpe. I my se honíme se za ním slovem, jsme jím fascinováni, hrajeme si s ním, jsme ochotni pro něj běžet na kraj světa. Jenže někdy i mnohem víc! Jsme ochotni pro to slovo nenávidět, měnit dějiny, zabíjet, vyvražďovat národy. Jsme ochotni pro to slovo milovat, obětovat se, překonávat meze lidských sil k pomoci druhému. Slovo Bůh má v sobě v tomto smyslu největší sílu ze všech slov!

Je to proto, že toto slovo má v sobě obrovský potenciál, velikou moc a sílu. Představuje vesmírnou mocnost, která tvoří i hubí, má neomezenou pravomoc dát ti život i ti ho vzít. Není vidět, není slyšet, nelze si ji představit v konkrétní podobě, není ovlivnitelná, i její způsob bytí, plány a záměry jsou objektivně neuchopitelné.

Proto, právě proto, je tento pojem pro člověka něco jako mrkev na provázku pro osla: provokuje nás to, nenechá nás to spát, stále nás to vybízí ke snaze uchopit to; a čím víc si myslíme, že jsme blíž, tím víc před námi ta mrkev poskakuje a uhýbá. Ti, kdo jsou méně odolní, mohou podlehnout v tom boji s obsesivní snahou a stát se fanatiky, duševně nemocnými nebo zahořklými nešťastníky. Je to podivný paradox, když na cestě k pojmu, který obsahuje i nekonečnou krásu a harmonii, se člověk někdy jen brodí v blátě mátožných představ a nešťastných obsesí...

Ve snaze dát tomu pojmu a slovu konkrétnější význam a vnést ho do svého života, lidé vytvářejí náboženství. To je vlastně účel náboženství: konkretizovat a zpřítomnit to nejdůležitější a nejtajemnější slovo. A tak lidé společně nacházejí soulad nebo nesoulad na své cestě k porozumění. To slovo si konkretizují, mají radost z jeho sdílení s těmi, kteří je vnímají stejně, a zaujímají stanoviska vůči těm, kteří je vnímají jinak. V tomto procesu spočívají kořeny náboženského násilí, křížáckých válek, upalování kacířů, a na druhé straně ekumeny, nadkonfesijní charitativní práce, mezináboženského dialogu.

Jako unitáři jsme jedním z proudů světových náboženství. Jsme organizovaným hnutím, které má svou ústavu, své principy, své cíle i poslání. Jsme duchovním proudem, který, tak jako všechny ostatní proudy, má svou představu o tom nejdůležitějším a nejtajemnějším slovu. Jenomže na rozdíl od naprosté většiny ostatních náboženských směrů jsme velmi obezřetní v tom konkretizování!

Myslím, že pro mnoho z nás jsou velkou inspirací slova staročínského mudrce Lao C', který v knize Tao Te Ťing vysvětluje strasti definování Tao, tedy Boha: “Tao, které lze popsat slovy, není Tao.” Jakmile jste to, co nazýváme Bohem, popsali, buďte si jisti, že jste zase vedle. Kdyby z žádného jiného důvodu, tak proto, že Bůh je do zajista větší, než jak jste ho popsali. Svým výrokem a popisem a vysvětlením jste Boha omezili, zredukovali, snížili, zlidštili. A toho se chceme vyvarovat, proto jsme tak obezřetní.

Jako unitáři jsme náboženstvím, protože víme, že existuje cosi jako vyšší

princip vesmíru. A tento princip se odráží jak v našich životech, tak i v našich ideálech, touhách a snech. A chceme jej tam posilovat, zesilovat, kultivovat, chceme s ním být víc v souladu, otevírat se jemu i jej přinášet druhým a celému světu. Chceme se ale vyvarovat ulpívání na pojmech, které bychom tomu vyššímu principu vesmíru mohli přisoudit, protože to by byl první krok k dohadám, sporům a celému tomu procesu, kterým se šíří nesoulad a neláska historií a světem.

Lidé mají přirozenou potřebu definovat a určovat ten pojem Boha. Snaží se Bohu přibližovat, svou představu uskutečňovat. Člověk už je takový, že si snaží šířku věcí zúžit a nekonečnost vesmíru omezit, aby je mohl nějak uchopit a nějak o nich přemýšlet. To je důvod, proč lidé ve svých náboženstvích mají své společné, sdílené omezené definice Boha. Když jsou tolerantní, dívají se trpělivě a se soucitem na ty druhé, kteří mají jinou představu a definici, horší, nesprávnou. Bojí se, že kdyby uznali platnost té druhé představy a definice, umenšilo by to význam té jejich... Protože něco přece nemůže být současně bílé a černé. Pokud je něco hranaté, není to oblé. Pokud Bůh je toto, není to tamto.

Jako unitáři v tomto ohledu chceme být jiní. Ne, nikoliv v tom, že bychom nechtěli svým osobním a osobitým způsobem chápat a vnímat pojem Boha, toho vyššího rozměru bytí. Ale v tom, že jako celek duchovního společenství i vůči druhým v jiných náboženských skupinách chceme zcela záměrně hlásat objektivní neuchopitelnost Boha. Jinými slovy – jako společenství chceme Boha vzývat a ctít různými jmény; nezáleží na tom, v jakého boha říkáš, že věříš nebo nevěříš. Záleží na tom, co cítíš jako motiv svého životního usilování, co chápeš jako určující vnitřní autoritu svého svědomí. Jako duchovní společenství nechceme jeden druhému diktovat podobu bohů, v které věřit. Chceme však jeden druhého posilovat ve víře v dobro a lásku (vždyť to jsou také jména boží), a v úsilí o lepšího člověka a tudíž o lepší svět.

Nechceme ideál Boha kompromitovat omezeným lidským rozumem; chceme jej ctít velkorysostí a tolerantností. Když říkáme, že Bůh má mnoho jmen, není to ideová slabost, teologická nevyhraněnost ani filosofická rozevlátost; je to naopak snaha nahlas vyslovit pravdu, že Bůh je větší než cokoliv, co si můžeme představit, a proto jej chceme ctít různými jmény, která komu v té či oné chvíli přijdou jako případná, výstižná a nápomocná.

Na druhé straně ale samozřejmě to je pouze polovina pravdy. I s tímto záměrně otevřeným a tolerantním přístupem chceme to nejdůležitější a nejtajemnější slovo zpřítomňovat, tedy vnášet do našich životů, aby to nebyla jen teorie nýbrž aby to byl žitý rozměr našeho každodenního bytí. V našich shromážděních, v našich meditacích a dalších programech se toho pojmu neustále dotýkáme v nejrůznějších souvislostech.

Unitářství není a nemá být sterilní debata o Bohu; musí to být v první řadě živá, žitá a hluboká víra či spíše citění, vnímání Boha jako Nejvyšší Pravdy, Řádu Bytí, Vesmírného zákona – opět jsme u těch jmen. Nechtějme se přít o jména; ctěme jedni druhé s jejich zkušenostmi, ty sdílejme, navzájem se radíme, těšme úspěchy na cestě i posilujme v dobách, kdy na cestě klopýtáme.